

เรื่องน่ารู้.....ที่พนักงาน ปตท.....ต้องรู้!

ตอนที่ 1

ความมาเป็นบริษัทน้ำมันแห่งชาติ

แม้รัฐบาลไทยจะผลักดันให้การ ปตท. มีฐานะเป็นบริษัทน้ำมันแห่งชาติแบบเดียวกับประเทศทั้งหลายในโลก แต่ความเป็นมาของรัฐวิสาหกิจแห่งนี้ ก็สะท้อนนโยบายที่ลึกซึ้งและมีลักษณะพิเศษที่ต่างจากบริษัทน้ำมันแห่งชาติอื่นๆ ในโลกมากทีเดียว

ประเด็นที่เห็นได้ชัดเจนคือ แม้รัฐบาลจะได้ให้สิทธิพิเศษหรืออภิสิทธิ์บางประการอย่างที่สมควรให้กับบริษัทน้ำมันแห่งชาติของรัฐ แต่ก็ทำภายใต้ข้อจำกัดว่า พยายามไม่ให้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบริษัทน้ำมันต่างชาติโดยตรง เพื่อรักษาภาพของการเป็นประเทศที่ใช้นโยบายเสรีนิยมทางเศรษฐกิจที่ไม่เคยมีการ โอนกิจการของต่างชาติเป็นของรัฐและยังให้สิทธิกับบริษัทต่างชาติในสัมปทานต่างๆ ใกล้เคียงกับที่ ปตท. ได้รับ โดยเฉพาะทุกระดับของธุรกิจปิโตรเลียม นับแต่การสำรวจ-ขุดเจาะ ก่อค้น ค้ำปลีก หรือธุรกิจต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการแข่งขันกัน

การเติบโตขึ้นมาของบริษัทน้ำมันแห่งชาติอย่าง ปตท. จึงถือได้ว่าเกิดจากการพึ่งพาตัวเองมากพอสมควรทั้งในการสร้างความเชี่ยวชาญ และสร้างบุคลากรมาบริหารกิจการปิโตรเลียมจนเติบโตอย่างทุกวันนี้

ในอดีต โครงสร้างธุรกิจปิโตรเลียมของประเทศไทย อยู่ภายใต้การครอบงำของ บริษัทน้ำมันต่างชาติทั้งหมด มาตั้งแต่ยุคสมบูรณาญาสิทธิราช โดยเริ่มต้นต้องสั่งซื้อน้ำมันสำเร็จรูปจากต่างประเทศ ผ่านบริษัทต่างประเทศ ซึ่งเป็นตัวแทนจำหน่ายอยู่ในประเทศไทย ในขณะนั้นมีอยู่ 2 บริษัท คือ บริษัทแอสตันดาร์ด แวกคัม ออยล์ ของ อเมริกา (ปัจจุบัน คือ บริษัทเอสโซ่ (ประเทศไทย) จำกัด) และ บริษัทรอยัลดัทช์ ปิโตรเลียม ของอังกฤษกับฮอลแลนด์ (ปัจจุบัน คือ บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด)

บริษัทข้ามชาติทั้งสองมีสัญญาส่วนแบ่งการตลาดในลักษณะเอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน ชัดเจน กล่าวคือ บริษัทของอเมริกามีส่วนแบ่งการตลาดในประเทศจีน และญี่ปุ่นร้อยละ 80 บริษัทของอังกฤษกับฮอลแลนด์มีส่วนแบ่งร้อยละ 20 แต่บริษัทอังกฤษกับฮอลแลนด์มีส่วนแบ่งในประเทศแถบอินโดจีน คือ ไทย แหลมมลายู พม่า และอินเดี้อยู่ร้อยละ 80 ส่วนบริษัทของอเมริกามีส่วนแบ่งร้อยละ 20

บริษัททั้งสองรักษาระดับราคาเพื่อให้เป็นไปตามสัญญา “กินแบ่ง” ตามที่ตกลงกันไว้ และคิดกันไม่ให้บริษัทของคนจีนหรือคนไทยที่พยายามตั้งขึ้นมาแข่งขันต้องล้มไป ดังนั้น ราคาน้ำมันในประเทศไทยจึงถูกผูกขาดโดยบริษัทดังกล่าวที่จะตั้งราคาขายเท่าใด ทางราชการและประชาชนก็ต้องซื้อในราคานี้ ทำให้ราคาน้ำมันในประเทศในช่วงนั้นแพงมากเมื่อเทียบกับราคาน้ำมันในตลาดโลก

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐบาลคณะราษฎรได้ให้ความสำคัญกับการจัดหาน้ำมันเชื้อเพลิง เนื่องจากเห็นว่าเป็นยุทธปัจจัยที่สำคัญของประเทศ จึงมอบหมายให้ นายวนิช ปานะนนท์ เป็นผู้ดำเนินการจัดการเรื่องน้ำมันเชื้อเพลิง มีการติดต่อกับต่างประเทศและเตรียมงานมาประมาณ 1 ปี แล้วมอบหมายให้กระทรวงกลาโหมดูแลเรื่องกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง โดยจัดตั้ง “แผนกเชื้อเพลิง” ขึ้นในกระทรวงกลาโหมตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2476 และดำเนินการสั่งซื้อน้ำมันจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายให้แก่ส่วนราชการ ทำให้สามารถซื้อน้ำมันได้ถูกลงและประเทศสามารถประหยัดเงินได้บ้าง วันที่ 1 เมษายน 2480 คณะรัฐมนตรีจึงได้อนุมัติให้ยกฐานะแผนกเชื้อเพลิงขึ้นเป็นกรมเชื้อเพลิง เพื่อเปิดจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงให้แก่ประชาชนด้วย

เมื่อมีแนวโน้มจะเกิดสงครามใหญ่ขึ้น รัฐบาลเห็นความจำเป็นที่จะต้องสำรองน้ำมันที่ไว้ใช้ จึงได้ศึกษาดูงานในประเทศที่ไม่มีแหล่งน้ำมันของตัวเอง เช่น ญี่ปุ่น และได้ตราพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2481 มีสาระสำคัญอยู่สองประการ คือ

1. ผู้ขายจะต้องมีน้ำมันสำรองไว้จำนวนกึ่งหนึ่งของน้ำมันที่ขายไปในหนึ่งปี
2. ให้รัฐบาลเป็นผู้กำหนดราคาขายน้ำมัน

เมื่อพระราชบัญญัตินี้ประกาศใช้แล้ว ปรากฏว่าบริษัทน้ำมันต่างชาติทั้งสองบริษัท โดยเมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับบริษัททั้งสองก็ประท้วงด้วยการหยุดดำเนินการ ส่งผลให้ตลาดโกตาหลเป็นเวลานาน จนกระทั่งรัฐบาลเห็นช่อง จึงสั่งการใน พ.ศ. 2483 ให้กรมเชื้อเพลิงได้สร้างโรงกลั่นน้ำมันขนาดเล็กขึ้นที่ช่องนนทรี มีกำลังการกลั่น 1,000 บาร์เรลต่อวัน เริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2483 จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง และสงครามมหาเอเชียบูรพา กรมเชื้อเพลิงก็สามารถจัดหาน้ำมันให้แก่หน่วยงานราชการ และประชาชนได้ด้วยความสะดวก ถึงแม้จะต้องมีการปันส่วนน้ำมันกัน

เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง นายเจ.เอ. อีแวน ผู้ช่วยผู้จัดการบริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด และนายอี.พี.เจ ผู้จัดการบริษัทแอสตันดาร์ตแวกคัมมอยล์ จำกัด ที่เคยปิดกิจการไป ได้ร่วมเดินทางมาด้วยในกลุ่มตัวแทนของทหารฝ่ายสหประชาชาติได้เดินทางเข้ามาประเทศไทยในฐานะผู้ชนะสงคราม และยื่นเงื่อนไขให้นายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เปิดตลาดค้าน้ำมันเสรีขึ้นมาใหม่

หลังรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์ เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี บริษัทน้ำมันต่างชาติได้กลับมาดำเนินการค้าในประเทศและให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติ น้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2481 โดยอ้างว่าไม่เป็นการค้าเสรี ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องยินยอมตกลงเสียอธิปไตยทางเศรษฐกิจอย่างไร้ข้อต่อรอง

พร้อมกันนั้น กระทรวงเศรษฐกิจ (ปัจจุบันคือกระทรวงพาณิชย์) ได้ออกหนังสือแสดงเจตจำนงรับรองให้บริษัทต่างชาติทั้งสอง มีสาระสำคัญว่า

1. รัฐบาลจะไม่ถือว่าบริษัทหรือผู้แทนขายน้ำมันโดยไม่มีใบอนุญาตในขณะนั้นมีความผิด
2. รัฐบาลจะไม่เข้าหุ้นส่วนค้าน้ำมันกับบริษัทค้าน้ำมันต่างประเทศ
3. การซื้อน้ำมันของรัฐบาลต้องให้บริษัทมีสิทธิเข้าเสนอขายด้วยทุกครั้ง

ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีนายควง ก็ได้มีมติให้ยุบเลิกกรมเชื้อเพลิง โดยกระทรวงกลาโหมได้ลงนามสัญญาขายทรัพย์สินของกรมเชื้อเพลิงที่ชองนนทรี และร้านค้าของเอกชนทั้งหมดให้แก่บริษัทต่างชาติทั้งสองรายทั้งหมด เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2489 พร้อมทั้งให้เช่าที่ดินมีกำหนด 30 ปี และเมื่อหมดสัญญาให้ต่อได้อีก 30 ปี (ซึ่งกำลังจะหมดสัญญาฉบับที่ 2 ในเร็ว ๆ นี้)

ในปีเดียวกันนี้เอง บริษัทกาลเท็กซ์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทลูกของบริษัทอเมริกันที่มีสำนักงานภูมิภาคในออสเตรเลีย ก็ได้เข้ามาประกอบกิจการค้าน้ำมันเพิ่มอีก 1 ราย ทำให้ 3 บริษัทข้ามชาติครองตลาดน้ำมันในประเทศไทยเบ็ดเสร็จ

ต่อมา ภายใต้ข้ออ้างเรื่องความมั่นคง กระทรวงกลาโหมของไทย ได้เสนอกองรัฐมนตรีชุดจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ใช้นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมว่า น้ำมันเชื้อเพลิงยังคงมีความจำเป็นในทางการทหาร ไม่ควรพึ่งต่างชาติทั้งหมด เห็นควรให้ตั้งแผนกเชื้อเพลิงขึ้นใหม่เพื่อกิจการของทหาร โดยได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2492 ยืมเงินทุนจากกระทรวงการคลัง 15 ล้านบาท ใช้เป็นทุน หมุนเวียนสำหรับซื้อน้ำมันทั้งภายในและต่างประเทศ ตามความต้องการของกองทัพ และหน่วยราชการ พร้อมกันนั้น ได้มีการสร้างคลังและถังเก็บน้ำมันขึ้นที่ท่าเรือริมคลองพระโขนง ซึ่งมีที่ดินติดต่อกับท่าเรือคลองเตย

เมื่อแผนกเชื้อเพลิงได้เริ่มดำเนินการจัดซื้อน้ำมันจากบริษัทน้ำมันอิสระที่ไม่ขึ้นอยู่กับสหรัฐอเมริกา และยุโรปทั้งสามราย ก็ได้สร้างความไม่พอใจอย่างมาก ด้วยเกรงว่าแผนกเชื้อเพลิงจะขายน้ำมันให้แก่เอกชนและประชาชน บริษัทน้ำมันทั้ง 3 บริษัท จึงยื่นคำขอให้แผนกเชื้อเพลิงส่งรายชื่อผู้ขายน้ำมันต่างชาติให้บริษัททราบก่อนด้วย

เงื่อนไข “ขออนุญาตซื้อขาย” ที่รัฐบาลไทยต้องทำกับบริษัทน้ำมันต่างชาติเช่นนี้เท่ากับอุปสรรคทางเศรษฐกิจของไทยอยู่ในกำมือบริษัทน้ำมันต่างชาติทั้งหมด

เหตุการณ์เป็นเช่นนี้มาจนถึง พลโทสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ยศในขณะนั้น) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมอดรจนทนไม่ได้ จึงนำเรื่องการถูกบีบบังคับจากบริษัทน้ำมันต่างชาติเข้าสู่คณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2495 ให้กระทรวงการต่างประเทศรีบไปเจรจาให้มีการค้าน้ำมันเชื้อเพลิงได้โดยเสรี โดยขอยกเลิกข้อผูกพันที่มีอยู่เดิม และให้กระทรวงกลาโหมจัดตั้ง องค์การเชื้อเพลิง (อชพ.) ขึ้นเพื่อดำเนินการจัดซื้อน้ำมันโดยเปิดประมูลทั่วไป และให้บริษัทน้ำมันต่างชาติมีโอกาสเข้าประชุมด้วย

วันที่ 1 ตุลาคม 2496 แผนกเชื้อเพลิงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นกรม เรียกว่า “กรมการพลังงานทหาร” แต่ยังไม่สามารถจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงให้แก่พ่อค้าและประชาชนได้ จนกระทั่งมีการเจรจาขอแก้ไขสัญญา จึงสามารถตกลงกันได้ และมีการแก้ไขสัญญาใหม่เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 จึงทำให้รัฐบาลไทยสามารถค้าน้ำมันแก่ประชาชนได้โดยเสรีในตราสินค้า สามทหาร และใน พ.ศ.2502 รัฐบาลได้ก่อสร้าง โรงกลั่นน้ำมันบางจากขึ้น มีกำลังการกลั่น 5,000 บาร์เรลต่อวัน โดยเปิดดำเนินการในปี พ.ศ.2507 แต่ไม่ได้ดำเนินการเอง กลับอนุญาตให้ บริษัทซัม

มีทอินดัสเตรียล คอร์ปอเรชั่น ของนาย เจ ซี ฮวง ชาวไต้หวัน เข้าดำเนินการและจำหน่ายน้ำมันให้
องค์การเชื้อเพลิง

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2503 รัฐบาลได้ออกประกาศเชิญชวนให้มีการสร้างและดำเนิน
กิจการโรงกลั่นน้ำมันครั้งแรกในประเทศไทย เนื่องจากเห็นว่าการนำน้ำมันดิบเข้ามากลั่น ณ โรง
กลั่นในประเทศน่าจะเป็นผลดีแก่ประเทศมากกว่าการซื้อน้ำมันสำเร็จรูปเข้ามาโดยตรง ในพ.ศ.
2505 จึงมีการสร้างโรงกลั่นของเอกชนขึ้น คือ โรงกลั่นของ บริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทย จำกัด
(ปัจจุบันคือ บริษัทไทยออยล์ จำกัด) และโรงกลั่นของบริษัท เอสโซ่ แสตนด์การ์ดประเทศไทย จำกัด
(ปัจจุบันใช้ชื่อ บริษัท เอสโซ่ (ประเทศไทย) จำกัด) โดยมีกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงาน
ควบคุมดูแล และได้มีการตราพระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2509 กำหนดให้ผู้ผลิตและค้ำ
น้ำมันต้องสำรองน้ำมันเชื้อเพลิง

ช่วงนั้น องค์การเชื้อเพลิงที่ทำหน้าที่จัดหา น้ำมันซึ่งได้จากโรงกลั่นที่มีอยู่ภายในประเทศ
ไปยังตลาดค้าปลีกเท่านั้น ไม่สามารถสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงจัดหา น้ำมันจากตลาดภายนอก
ประเทศโดยตรงได้

หลังวิกฤติราคาน้ำมันครั้งแรกของโลก รัฐบาลจึงได้ตั้งคณะกรรมการศึกษาพิจารณาราคา
น้ำมันสำเร็จรูป ณ โรงกลั่น และราคาขายปลีกของประเทศให้สอดคล้องกับราคาน้ำมันดิบที่เพิ่ม
สูงขึ้น เพื่อให้ธุรกิจน้ำมันของประเทศสามารถดำเนินการต่อไปได้ และไม่ให้มีผลกระทบต่อ
ประชาชน พร้อมเร่งให้มีการสำรวจแหล่งปิโตรเลียมในทะเลตั้งแต่ พ.ศ.2514 เป็นต้นมา
และพบว่า มีก๊าซธรรมชาติและน้ำมันดิบในอ่าวไทย จึงได้มีการจัดตั้ง องค์การก๊าซธรรมชาติ ขึ้นเมื่อ
วันที่ 9 มีนาคม 2520 เพื่อสำรวจขอรับสัมปทานการผลิต การขนส่ง การเก็บรักษา การซื้อขาย และ
การจำหน่ายก๊าซธรรมชาติ เป็นอีกก้าวหนึ่งในการสร้างความมั่นคงด้านพลังงานให้แก่ประเทศ

แนวคิดที่จะจัดตั้งบริษัทน้ำมันแห่งชาติ (Nation Oil Company-NOC) จึงเกิดขึ้นมา
และเป็นที่มาของการจัดตั้ง การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่ง
ประเทศไทย พ.ศ.2521 โดยให้โอน 2 หน่วยงาน องค์การเชื้อเพลิงและองค์การก๊าซธรรมชาติไป
เป็น การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) เพื่อให้ ปตท.เป็นองค์กรเดียวที่เป็นกลไกของรัฐใน
การแก้ไขภาวะการผันผวนของราคาน้ำมัน พัฒนาอุตสาหกรรมก๊าซธรรมชาติ และพัฒนาอุตสาหกรรม
ปิโตรเคมี

เป้าหมายของการจัดตั้ง ปตท.ขึ้นมาในฐานะ “กลไกรัฐ” ด้านพลังงานไม่ใช่ “กลไกชาติ”
เป็นการยืนยันว่า ปตท.ไม่สามารถก้าวล่วงไปละเมิดสิทธิของบริษัทร่วมทุนคู่แข่งอื่นๆ ได้โดยตรง ซึ่ง
แตกต่างจากตัวอย่างมากมายที่บริษัทร่วมทุนต่างชาติอื่นๆ ในโลกเมื่อมีการก่อตั้งขึ้นมา ก็มักใช้วิธี
โอนหรือยึดทรัพย์สินของบริษัทต่างชาติเข้ามาเป็นรัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้น

การโอนกิจการซึ่งมีขนาดเล็กมาก 2 หน่วยงานขึ้นมาจัดตั้งประเดิมเป็น ปตท.ซึ่งคิดทั้ง
ทรัพย์สินและทุนแล้วมีมูลค่าในขณะนั้นเพียงแค่ 400 ล้านบาท ทำให้ผู้บริหารของบริษัทมีความ

/จำเป็นต้องเร่งสร้าง

จำเป็นต้องเร่งสร้างบุคลากรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดให้ได้ ไม่เช่นนั้นจะไม่มีทางต่อสู้กับบริษัทข้ามชาติที่ครองตลาดในประเทศ ซึ่งมีความพร้อมเหนือกว่าทุกด้านได้เลย

ตราสินค้าเก่าแก่ขององค์การเชื้อเพลิงคือ สามทหาร ซึ่งเป็นเจ้าของเพลงโฆษณา “สามทหารไทย สามทหารไทย ไตรรงค์ยิ่งใหญ่.....เราสร้างเพื่อไทย เราขายเพื่อไทย...เพื่อความมั่นคง...” จึงกลายเป็นตราสินค้า PTT ในทุกวันนี้

นั่นหมายความว่า การเติบโตของมูลค่าทรัพย์สินของ ปตท.ที่เห็นใหญ่โตในทุกวันนี้ มีการใช้ทรัพยากรและทรัพย์สินของชาติในสัดส่วนที่แตกต่างจากบริษัทน้ำมันแห่งชาติในโลกนี้อย่างเทียบกันไม่ได้เลย แม้จะใช้ชื่อทำนองเดียวกัน

.....จบ.....แล้วครับ.....”

โปรดติดตามตอนที่ 2
"วิกฤตบางจากกับ โสภณ สุภาพงษ์" เรื่องนี้

(เอกสารอ้างอิง:ปตท.ไม่อยากตายก็ต้องโต ของ วิษณุ โขลิตกุล)